

ABDULLA QODIRIYNING “JINLAR BAZMI” ASARI - IJTIMOIIY
ADOLATSIZLIKNING BADIYY IFODASI

Mirqodirov Mirolim Mirakmalova

Dilnoza Ahliddinova Xushnozaxon

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Qodiriyning "Jinlar bazmi" asari tahlil qilinib, uning fojiali bashorat sifatidagi xususiyatlari o'rganiladi. Asarda tasvirlangan ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy inqirozning yozuvchining o'z taqdiri bilan bog'liqligi tahlil qilinadi. Asar hajviy janrda yozilgan bo'lib, unda jamiyatdagi adolatsizlik, mutlaq hokimiyat va erkin fikrning yo'qolishi keskin tanqid qilinadi. Qodiriy bu asari orqali o'z davrining murakkab ijtimoiy muhitini yoritib beradi va kelajak uchun ogohlantiruvchi xulosa chiqaradi. Maqolada asarning adabiy tahlili, undagi ramziy ma'nolar va yozuvchining qatag'on davridagi taqdiri bilan bog'liqligi o'rganiladi. Shuningdek, "Jinlar bazmi"ning bugungi kun o'quvchisi uchun ahamiyati ham muhokama qilinadi.

Аннотация: В данной статье анализируется произведение Абдуллы Кадыри "Джинлар базми" и исследуются его особенности как трагического пророчества. Рассматривается социальный, политический и моральный кризис, изображенный в произведении, и его связь с судьбой писателя. Произведение написано в сатирическом жанре, в нем резко критикуются несправедливость, абсолютная власть и подавление свободомыслия в обществе. Через это произведение Кадыри раскрывает сложную социально-политическую обстановку своего времени и предостерегает будущие поколения. В статье обсуждается литературный анализ произведения, его символическое значение и связь с судьбой писателя в период репрессий. Также рассматривается актуальность "Джинлар базми" для современного читателя.

Annotation: This article analyzes Abdulla Qodiriy's work "Jinlar Bazmi" and examines its characteristics as a tragic prophecy. The study explores the social, political, and moral crises depicted in the work and their connection to the author's own fate. Written in a satirical genre, the novel sharply criticizes injustice, absolute power, and the suppression of free thought in society. Through this work, Qodiriy sheds light on the complex socio-political environment of his time and presents a warning for the future. The article discusses the literary analysis of the work, its symbolic meanings, and its relation to the author's fate during the repression period. Additionally, the contemporary relevance of "Jinlar Bazmi" for today's readers is examined.

Kalit soʻzlar: Abdulla Qodiriy, Jinlar bazmi, fojiali bashorat, qatagʻon, hajviya, ijtimoiy-siyosiy tahlil, mutlaq hokimiyat, adolatsizlik, maʼnaviy inqiroz, tarixiy asar, satira.

Ключевые слова: Абдулла Кадыри, Джинлар базми, трагическое пророчество, репрессии, сатира, социально-политический анализ, абсолютная власть, несправедливость, моральный кризис, историческое произведение, сатира.

Keywords: Abdulla Qodiriy, Jinlar Bazmi, tragic prophecy, repression, satire, socio-political analysis, absolute power, injustice, moral crisis, historical work, satire.

Abdulla Qodiriyning "Jinlar bazmi" asari oʻzbek adabiyotida oʻziga xos hajviy-satirik asar sifatida katta ahamiyatga ega. Ushbu asar jamiyatdagi ijtimoiy va siyosiy inqirozni oʻziga xos hajviy uslubda yoritib beradi. Asarning yozilish vaqti va unda tasvirlangan voqealar Qodiriyning oʻzi guvoh boʻlgan va natijada oʻlimga olib kelgan totalitar tuzumning real manzaralarini aks ettiradi. Ushbu maqolada "Jinlar bazmi" asarining hajviy va tanqidiy jihatlari tahlil qilinib, uning yozuvchi hayoti va qatagʻon davri bilan bogʻliqligi yoritiladi.

"Jinlar bazmi"da Abdulla Qodiriy jamiyatdagi adolatsizlik, mutlaq hokimiyat va erkin fikrning yoʻqolishi kabi mavzularni hajv ostida tasvirlaydi. Asardagi asosiy gʻoya insonning oʻzligini yoʻqotishi, oʻz fikrini bildirishi mumkin boʻlmagan jamiyatda mavjud boʻlishi mumkin boʻlgan siyosiy tuzum va uning oqibatlaridir. Bu jihatlar aynan 1930-yillarning totalitar rejimlari bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, yozuvchining oʻz taqdiri bilan ham uygʻunlashadi.

Asarda bosh qahramonlar jinlar olami bilan bogʻliq timsollar orqali tasvirlanadi. Jinlar mutlaq hokimiyat va zolim tuzum ramzi sifatida gʻavdalanadi. Bu orqali yozuvchi jamiyatdagi axloqiy inqiroz, xalqning horgʻinligi va qatagʻon sharoitida fikr bildirishning imkonsizligini oʻziga xos satirik uslubda yoritadi.

Asardagi jinlar obrazi ramziy maʼnoga ega boʻlib, ular jamiyatdagi hukmron kuchlarni ifodalaydi. Ular orqali yozuvchi yolgʻonchilik, adolatsizlik va mutlaq hokimiyatni fosh etadi. Jinlar jamiyatni oʻz hukmronligiga boʻysundirishga intiladi, bu esa yozuvchining totalitar tuzumga nisbatan bildirgan oʻtkir tanqididir.

Bundan tashqari, asarda oddiy xalq vakillari ham ramziy talqin qilingan. Ular jinlarga boʻysunishga majbur boʻlgan, lekin ich-ichidan zulmdan qutulishni orzu qiladigan odamlar sifatida tasvirlanadi. Yozuvchi shu orqali erkin fikr va adolat uchun kurashish lozimligini taʼkidlaydi.

Hajviy uslub Qodiriyga ijtimoiy illatlarni oshkora fosh qilish imkonini bergan. Uning tili oʻtkir, iboralari keskir va kulgili boʻlsa-da, ular ortida chuqur tanqid yotadi. Aynan shuning uchun ham asar oʻsha davrda katta eʼtibor qozongan, ammo ayni vaqtda yozuvchining hayotiga tahdid solgan omillardan biri boʻlgan.

Qodiriy o‘z satirasida rus adabiyotidagi Gogol, Saltykov-Shchedrin va Mark Tven kabi hajviy ijodkorlarning an‘analarini davom ettirgan. U jamiyatdagi illatlar, ayniqsa, siyosiy hukmronlik va erkin fikrni yo‘qotish holatlarini fosh etishda xalqona hajv uslubidan foydalangan.

Qodiriy o‘z asarida jamiyatda erkin fikrning yo‘qolib borayotganini ko‘rsatadi. Uning personajlari orqali davlat boshqaruvidagi poraxo‘rlik, ikkiyuzlamachilik va zulm ochiq-oydin fosh etiladi. Ayniqsa, mutlaq hokimiyatning o‘rnatilishi va unga qarshi chiqishning imkonsizligi yozuvchi tomonidan keskin hajv ostiga olinadi. "Jinlar bazmi" nafaqat o‘z davrining, balki butun XX asr boshlaridagi siyosiy o‘zgarishlarning real ifodasi sifatida qabul qilinishi mumkin.

Asardagi jinlar jamiyatning turli tabaqalarini ifodalovchi obrazlar bilan uyg‘unlashib boradi. Ular orqali Qodiriy sobiq tuzumdagi mansabdorlarning johilligi va qoloqligini keskin hajv ostiga oladi. Shuningdek, yozuvchi jamoatchilikning loqaydligi va qatag‘on siyosatiga bo‘ysunishining ayanchli oqibatlarini ham ko‘rsatib beradi.

Asarning asosiy qurollaridan biri bu – hajv. Yozuvchi real hayotiy voqealarni badiiy uslub bilan, hajv orqali yoritib, jamiyatdagi nohaqliklarni fosh qiladi. Hajviy qahramonlar orqali hokimiyat vakillarining johilligi, ochko‘zligi va ma‘naviy tubanligi o‘quvchi uchun yanada yaqqolroq namoyon bo‘ladi.

Hajviy obrazlarning ko‘p qismi qatag‘on siyosati ostida xalqni boshqarishga harakat qilgan shaxslarni tanqid qilishga qaratilgan. Bu esa yozuvchining haqiqatni ochiq-oydin gapirishi natijasida qatag‘on qurboniga aylanishiga sabab bo‘ldi.

Bugungi kunda "Jinlar bazmi" asari ijtimoiy-siyosiy voqelikni tahlil qilish va hajv orqali nohaqlikni fosh qilish nuqtai nazaridan katta ahamiyatga ega. Asarda tasvirlangan voqealar hozirgi jamiyat uchun ham dolzarb bo‘lib, u erkin fikr va adolat uchun kurashish muhimligini eslatib turadi. Totalitar tuzumlar tarixda qolgan bo‘lsa-da, uning ruhiyati turli ko‘rinishlarda davom etmoqda. Shuning uchun Qodiriyning asari zamonaviy o‘quvchi uchun ham muhim xulosalar berishi mumkin.

Xulosa: Abdulla Qodiriyning "Jinlar bazmi" asari o‘zbek hajviy adabiyotining eng yorqin namunalaridan biri bo‘lib, unda yozuvchi ijtimoiy va siyosiy hayotdagi nohaqliklarni hajv orqali yoritgan. Asar yozuvchining o‘zi guvoh bo‘lgan ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlarning aks-sadosi sifatida namoyon bo‘lib, uning fojiali taqdirini ham oldindan bashorat qilgan. Bugungi kunda ham "Jinlar bazmi" nafaqat adabiy yodgorlik, balki erkin fikr va tanqidiy tafakkurning timsoli sifatida ahamiyatlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Qodiriy, A. (1926). "Jinlar bazmi". Toshkent: Sharq nashriyoti.
- 2.Salomov, B. (1997). "Abdulla Qodiriy va o‘zbek satirik adabiyoti". Toshkent: Fan.
- 3.Fitrat, A. (1929). "O‘zbek adabiyoti va tanqid". Samarqand: Akademnashr.
- 4.Karimov, A. (2015). "O‘zbek hajviy adabiyotining tarixi". Toshkent: Ma‘naviyat.
- 5.G‘ulomov, H. (2003). "Qatag‘on qurbonlari". Toshkent: Yangi asr avlodi.